

V Brně dne 13. září 2011

Sp. zn.: 158/2010/DIS/JKV

Stanovisko veřejného ochránce práv k cenovému rozlišování

Toto stanovisko rozšiřuje Doporučení veřejného ochránce práv pro cenové rozlišování. Cílem je upozornit na problematické oblasti cenového rozlišování a stanovit, v jakých případech je rozlišování legitimní a v jakých případech je naopak v rozporu s požadavkem přiměřenosti a představuje nepřipustné nerovné zacházení.

Je určeno subjektům, kterým přísluší dohlížet na dodržování zákazu diskriminace spotřebitelů, i dalším subjektům aplikace práva, tedy široké odborné veřejnosti.

Rozdílné ceny se pro různé skupiny spotřebitelů při poskytování zboží a služeb stanovují z různých důvodů a sledují rozličné cíle. Pokud je jako určovací kritérium rozlišování použito podezřelého (zakázaného) důvodu,¹ mohlo by takové chování být v rozporu s právem na rovné zacházení a zákazem diskriminace.

Cenové rozlišování bývá odůvodňováno různým způsobem, v některých případech však jakékoli rozumné odůvodnění chybí a jedná se pouze o dlouhodobě zavedenou praxi.

Předmětem stanoviska je zhodnocení cenového rozlišování založeného především na zakázaných důvodech vymezených v antidiskriminačním zákoně. Nad rámec antidiskriminačního zákona se zabývá státní příslušností jako zapovězeného důvodu, pokud se jedná o občany členských států Evropské unie, jakož i v praxi dalších běžných důvodů rozlišování, jako je např. místo trvalého pobytu. Věnuje se výkladu ustanovení § 6 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně spotřebitele“). Shrnuje teoretická východiska pro posuzování legitimacy cenového rozlišování.

Předmětem stanoviska není tzv. „cenová diskriminace“, kterou se zabývá právo hospodářské soutěže. Jedná se o případy cenového rozlišování, které není založeno na zakázaném diskriminačním důvodu. Termín „cenová diskriminace“, jak jej používá právo hospodářské soutěže, představuje pouze shodný pojem užívaný pro jednání jiné povahy postížitelné předpisy práva hospodářské soutěže nikoliv antidiskriminačním právem. V některých případech cenového rozlišování se může regulace v oblasti práva hospodářské soutěže s antidiskriminačním právem prolínat.

---

¹ Tj. některého z důvodů vymezených v katalogu zakázaných důvodů rozlišování v Listině základních práv a svobod, nebo v antidiskriminačním zákoně.

Zboží a služby

Poskytování zboží a služeb je podle ust. § 1 odst. 1 písm. j) zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (dále jen „antidiskriminační zákon“), oblastí, v níž je zakázána diskriminace. Jedná se o oblast poskytování určitého statku či výkonu výměnou za protiplnění typicky formou stanovení ceny za zboží či službu v penězích.

Diskriminaci spotřebitele nadto zapovídá i veřejnoprávní úprava v zákoně o ochraně spotřebitele.

V oblasti poskytování zboží a služeb se můžeme setkat s diskriminací především ve formě odepření služby vymezené skupině osob. Rozdílné ceny se naproti tomu vyskytují relativně běžně a ne vždy rozlišování v této formě dosáhne intenzity diskriminačního jednání.

Konkrétními okruhy právních vztahů v rámci poskytování zboží a služeb, v nichž se můžeme setkat s rozdílnými cenami, jsou např. provozování sportovních akcí, společenských akcí, poskytování ubytování, stravovacích služeb, či zpřístupnění historických a kulturních památek.

Rozdílné ceny

Z ekonomického pohledu jsou dvojí ceny snadno dostupným nástrojem ke zvyšování výnosů a maximalizaci spotřebitelského užitku.² Cenové rozlišování je proto s ohledem na jeho ekonomický přínos při vytváření celkového blahobytu v zásadě dovoleno.

Rozdílné ceny se mohou vyskytovat ve formě slev nebo osvobození od plateb pro příslušníky určité vymezené skupiny. S ohledem na povahu a smysl antidiskriminačního práva se stanovisko zabývá nabízením a poskytováním zboží a služeb veřejnosti. Nevztahuje se na uzavírání individuálních smluv. Pokud nejsou zboží a služby nabízeny veřejně, ale pouze mezi jednotlivci, záleží jen na nich, jakým způsobem si sjednají cenu. V popředí zájmu stanoviska je diskriminací potenciálně dotčený jednatel – příjemce zboží nebo služby, který se nachází ve smluvně slabším postavení ve srovnání s poskytovatelem.

Předmětem stanoviska je rozlišování na základě podezřelých kritérií, které je bez objektivního odůvodnění způsobilé narušit lidskou důstojnost. Dvojí ceny mohou narušovat širší společenské cíle např. v podobě zapojení jednotlivců do života společnosti na rovnoprávném základě, ač jsou ekonomicky odůvodněny.

Stanovisko se netýká rozlišování (tzv. hospodářská diskriminace), jehož účelem jsou ekonomické a konkurenční důvody, tedy jednání soutěžitelů ve vztahu k jiným soutěžitelům v rámci hospodářské soutěže. Z pohledu práva hospodářské soutěže nesmí být cenové rozlišování zneužito dominantním nebo monopolním podnikem, taktéž nesmí dosáhnout ani intenzity nekalosoutěžního jednání.³ Oblast hospodářské

---

² Na straně prodávajícího dojde k rychlejší návratnosti investic a někteří zákazníci si mohou dopřát zboží a služby, které by jim při jednotné cenové hladině zůstaly nedostupné. Viz Bejček, J. *Cenová diskriminace a tzv. dvojí ceny v evropském a českém kontextu*. Právní fórum, 2008, č. 5, s. 181 a násled.

³ Více viz Eliáš, K., Bejček, J., Hajn, P., Ježek, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2002, s. 339 – 341, 411.

soutěže je plně v působnosti obchodního práva, antidiskriminační právo na jednání v rámci hospodářské soutěže nedopadá, oběti diskriminace nemohou být právnické osoby ani jiní účastníci jednání v rámci hospodářské soutěže. Úkolem antidiskriminačního práva je chránit důstojnost osob, nikoliv obchodní vztahy mezi podnikateli. V oblasti hospodářské soutěže je sice cenové rozlišování, které naplní určité znaky, taktéž nežádoucí a postižitelné právem, avšak jinými prostředky

Cenové rozlišování je s ohledem na jeho ekonomický přínos při vytváření celkového blahobytu v zásadě dovoleno, avšak musí být objektivně odůvodnitelné a nesmí zasahovat do důstojnosti jednotlivců.

Cenové rozlišování postihuje antidiskriminační právo i právo hospodářské soutěže.

Předmětem stanoviska je pouze rozlišování na základě podezřelých kritérií, které je bez objektivního odůvodnění způsobilé narušit lidskou důstojnost.

Zákaz diskriminace v oblasti přístupu ke zboží a službám

Antidiskriminační zákon

Základním pramenem antidiskriminačního práva je antidiskriminační zákon. Tento zákon vychází z obecné rovnostní klauzule obsažené v Listině základních práv a svobod,⁴ zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a definuje diskriminaci jako „*jednání nebo opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci*“. Uplatňování rozdílných cen zboží a služeb může představovat nepříznivé zacházení ve vztahu k subjektu, který je ve srovnatelné situaci povinen zaplatit vyšší částku (popř. i nižší). To ale neznamená, že je jakékoliv cenové rozlišování diskriminační a tudíž zakázané. Znevýhodněná skupina musí být ohraničena zakázaným diskriminačním důvodem (tj. **rasou, etnickým původem, národností, pohlavím, sexuální orientací, věkem, zdravotním postižením, náboženským vyznáním, vírou** či **světovým názorem**) a současně musí být překročeny mantinely přípustných forem rozdílného zacházení vymezených v ust. §§ 6 a 7 antidiskriminačního zákona.

V souladu s ust. § 7 odst. 1 diskriminací v oblasti přístupu ke zboží a službám není rozdílné zacházení z důvodu pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, které je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné. Poskytovatel může pro stanovení rozdílných cen použít v zásadě všechna kritéria kromě rasy, etnického původu a národnosti, rozlišování však musí být objektivně odůvodnitelné.

Podle ust. § 6 odst. 6 diskriminací z důvodu pohlaví „*není rozdílné zacházení při poskytování služeb, které jsou nabízeny v oblasti soukromého a rodinného života a úkonů prováděných v této souvislosti*“. Pro výkon služeb, které spadají do této oblasti, je možné zvolit různé podmínky v závislosti na tom, zda je příjemcem (příjemkyní) služby muž nebo žena.

⁴ Viz čl. 1 Listiny, podle něhož jsou lidé „*svobodní a rovni v důstojnosti i v právech*.“, ust. čl. 3 Listiny zaručuje základní práva a svobody „*všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení*“.

Dále v souladu s ust. § 6 odst. 7 diskriminací z důvodu pohlaví není „výlučné nebo přednostní poskytování veřejně dostupných zboží a služeb, pokud je výlučné nebo přednostní poskytování zboží a služeb osobám určitého pohlaví objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné“. V případě, že bude cena služby závislá na pohlaví příjemce/příjemkyně služby – osobám jednoho pohlaví bude služba poskytnuta za nižší cenu nebo zdarma, je nutné, aby takový způsob kalkulace ceny naplňoval podmínky tohoto ustanovení.

Za diskriminaci se podle ust. § 7 odst. 2 nepovažují opatření, jejichž cílem je předejít nebo vyrovnat nevýhody vyplývající z příslušnosti osoby ke skupině osob vymezené některým ze zakázaných diskriminačních důvodů. V souladu s tímto ustanovením lze poskytnout slevu, která povede k eliminaci nevýhod.

Zakázanou diskriminací ve formě cenového rozlišování v oblasti poskytování zboží a služeb, proti které se lze bránit za použití antidiskriminačního zákona, je pouze **neodůvodněné** cenové rozlišování založené na právem zakázaném důvodu.

Zákon o ochraně spotřebitele

Ust. § 6 zákona o ochraně spotřebitele obsahuje obecný zákaz diskriminace, podle nějž „prodávající nesmí při prodeji výrobků nebo poskytování služeb spotřebitele diskriminovat“. Obecný zákaz diskriminace však nelze vykládat jako absolutní zákaz jakéhokoliv rozlišování i přesto, že zákon o ochraně spotřebitele neobsahuje žádnou definici diskriminace. Ustanovení § 6 zákona o ochraně spotřebitele bylo několikrát změněno. Ve znění účinném do 30. června 1995 zákon příkladmo uváděl, co se rozumí pod pojmem diskriminace.⁵ Původně sloužilo ustanovení v souvislosti s ekonomickými a právními změnami k zabránění neodůvodněnému zadržování zboží a odmítání služeb. Později ve znění účinném do 12. února 2008⁶ mělo prodávajícímu zabraňovat chovat se v rozporu s dobrými mravy a diskriminace podle dikce ustanovení představovala jednu z forem jednání v rozporu s dobrými mravy. V současné podobě poněkud lakonicky zakazuje prodávajícímu diskriminovat spotřebitele. S ohledem na změny jsou možnosti historického výkladu ustanovení omezené. Jako vodítko při výkladu obecného zákazu diskriminace podle zákona o ochraně spotřebitele může sloužit jeho výklad učiněný soudní praxí. Současné znění ač vágně formulované je třeba v souladu se zásadou jednoty, racionality a vnitřní obsahové bezrozpornosti právního řádu,⁷ vykládat tak, aby na srovnatelné právní instituty bylo nahlíženo stejně.

Z toho vyplývá, že obecnou definici diskriminace budeme hledat především v antidiskriminačním zákoně jakožto obecném právním předpise upravujícím rovné

⁵ V období do 30. června 1995 ust. § 6 odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele znělo následovně: „*Prodávající nesmí žádným způsobem spotřebitele diskriminovat; zejména nesmí odmítnout prodat spotřebiteli výrobky, které má vystaveny nebo jinak připraveny k prodeji, anebo odmítnout poskytnutí služby, které je v jeho provozních možnostech; nesmí rovněž vázat prodej výrobků či poskytnutí služeb na prodej jiných výrobků anebo poskytnutí jiných služeb, pokud se nejedná o omezení stejné pro všechny případy a v obchodním styku obvyklé. To neplatí v případech, v nichž spotřebitel nesplňuje podmínky, které musí splňovat podle zvláštních předpisů.*“

⁶ Tj. „*Prodávající se nesmí při prodeji výrobků a poskytování služeb chovat v rozporu s dobrými mravy; zejména nesmí žádným způsobem spotřebitele diskriminovat.*“

⁷ Kterou definoval např. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 26. 10. 2005, čj. 2 Afs 81/2004-54: „*Právní řád, založený na principech jednoty, racionality a vnitřní obsahové bezrozpornosti, s sebou nutně přináší imperativ stejného náhledu na srovnatelné právní instituty, byť upravené v rozdílných právních předpisech či dokonce odvětvích.*“

zacházení a zákaz diskriminace.⁸ S ohledem na nutnost aplikace přímo použitelných předpisů evropského práva⁹ a ust. § 12 zákona č. 222/2009 Sb., o volném pohybu služeb, ve znění pozdějších předpisů,¹⁰ pod ochranu ust. § 6 zákona o ochraně spotřebitele spadá i rozlišování z důvodu státní příslušnosti, pokud se jedná o občany členských států Evropské unie.

Zákon o ochraně spotřebitele je na rozdíl od antidiskriminačního zákona předpisem veřejnoprávním, neupravuje možnost bránit se proti diskriminaci soukromoprávní cestou, ale stanoví úkoly veřejné správy v oblasti ochrany spotřebitele. Dozor nad dodržováním povinnosti nediskriminace provádí Česká obchodní inspekce a ve zvláštních případech i Česká národní banka.¹¹

Ustanovení § 6 zákona o ochraně spotřebitele je třeba vykládat systematicky s ohledem na zásadu jednoty, racionality a vnitřní obsahové bezrozpornosti právního řádu. Proto se při aplikaci zákazu diskriminace použije definice diskriminace z antidiskriminačního zákona včetně zakázaných kritérií rozlišování. V návaznosti na členství České republiky v Evropské unii ustanovení § 6 zákona o ochraně spotřebitele zahrnuje i zákaz diskriminace státních příslušníků členských států Evropské unie.

⁸ Pro vztah poskytovatele zboží či služby a spotřebitele nelze použít definici uvedenou v ust. § 3 odst. 2 písm. e) zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, který zapovídá „uplatnění rozdílných podmínek vůči jednotlivým soutěžitelům při shodném nebo srovnatelném plnění, jimiž jsou někteří soutěžitelé v hospodářské soutěži znevýhodněni“, protože reguluje vztah mezi soutěžiteli (osobami, které se účastní hospodářské soutěže), nikoliv vztah obdobný vztahu poskytovatele zboží nebo služby ke spotřebiteli; nadto reguluje chování pouze těch spotřebitelů, kteří jsou způsobilí zneužít dominantního nebo monopolního postavení.

⁹ Ust. čl. 18 a čl. 56 Smlouvy o fungování Evropské unie, ve vztahu k bydlení se uplatní Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 5. dubna 2011 č. 492/2011, o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie.

¹⁰ „(1) Poskytovatel služby je povinen zajistit, aby podmínky přístupu k poskytovaným službám nebyly diskriminační, zejména co se týče státní příslušnosti příjemců služeb nebo jejich místa bydliště.

(2) Diskriminací není stanovení rozdílných podmínek přístupu ke službám na základě objektivních kritérií, zejména účtování dodatečných nákladů vzniklých v důsledku vzdálenosti nebo v důsledku technické povahy poskytování služby.“

¹¹ V rámci dohledu podle ust. § 44 odst. 1 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, tj. nad bankami, spořitelními a úvěrovými družstvy, platebními institucemi, pojišťovnami, apod.

I. Teoretická východiska pro posuzování odůvodnitelnosti cenového rozlišování

Účelem antidiskriminačního práva není „šikanování“ poskytovatelů zboží a služeb a vyžadování rovnosti za každou cenu směrem k uniformitě a rovnostářství. Smysl antidiskriminačního práva spočívá v ochraně příslušníků určitých ohraničených skupin a prosazení jejich práva na plnohodnotné začlenění do života společnosti. Antidiskriminační právo nepožaduje rovnost za všech okolností.¹² Naopak nabízí ochranu před nerovným zacházením, které je způsobitelné neodůvodněně limitovat možnosti jednotlivců. Antidiskriminační právo spíše než k uniformitě a rovnostářství vede k respektování rozmanitosti a nabízí ochranu jednotlivcům, kteří by mohli být na základě podezřelého kritéria vyloučeni.

1. Důstojnost

Za prvotní základ rovnosti se považuje důstojnost a hodnota jednotlivce.¹³ K zásahu do důstojnosti dojde v případě, že je jednatel znevýhodněn a zatížen na základě uplatňování stereotypně předpokládaných skupinových charakteristik.¹⁴ Lidská důstojnost je objektivní ústavní kategorií a je hodnotou nadřazenou ostatním lidským právům, jedná se o základní veřejné subjektivní právo, které pramení ze samotné lidské podstaty.¹⁵ Požadavek důstojnosti znamená respekt k lidem, s člověkem nesmí být nikdy zacházeno pouze jako s prostředkem k dosažení cíle.¹⁶ Újma na důstojnosti je spojena se stigmatizací člověka jako příslušníka určité skupiny. Zásah do důstojnosti představuje navození situace, v níž je s příslušníkem určité skupiny zacházeno jako s méně hodnotným, přičemž má důvod cítit se jako občan druhé kategorie. V souladu s požadavkem respektu k důstojnosti je vnímání člověka jako lidské bytosti, nikoliv jako prostředku k dosažení cíle či jako příslušníka skupiny s připsanými skupinovými charakteristikami.

Rozlišování založené na důvodech vymezených v antidiskriminačním zákoně nesmí zasahovat do důstojnosti osob. Zachováním důstojnosti se rozumí respektování jednotlivců jako lidských bytostí.

¹² Podobně též Ústavní soud, který konstatoval, že Rovnost je kategorie relativní, jež vyžaduje odstranění neodůvodněných rozdílů. Zásadě rovnosti v právech podle čl. 1 Listiny základních práv a svobod je proto třeba rozumět tak, že právní rozlišování v přístupu k určitým právům nesmí být projevem libovůle, neplyne z ní však závěr, že by každému muselo být přiznáno jakékoli právo. Viz nálezy ve věcech uvedených pod sp. zn. Pl. ÚS 53/04 z 16. 10. 2007 (publikovaný pod č. 341/2007 Sb.), bod 28., sp. zn. Pl. ÚS 15/02 z 21. 1. 2003 (publikovaný pod č. 40/2003 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 16/93 ze dne 24. 5. 1994 (publikovaný pod č. 131/1994 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 36/93 ze dne 17. 5. 1994 (publikovaný pod č. 132/1994 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 5/95 ze dne 8. 11. 1995 (publikovaný pod č. 6/1996 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 33/96 ze dne 4. 6. 1997 (publikovaný pod č. 185/1997 Sb.); nálezy Ústavního soudu ČSFR ze dne 8. 10. 1992 sp. zn. Pl. ÚS 22/92 (publikovaný pod č. 96/1992 Sb.)

¹³ Viz ust. čl. 1 Listiny základních práv a svobod: „Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.“

¹⁴ Viz např. rozhodnutí Kanadského Nejvyššího soudu ve věci *Miron v. Trudel* [1995] 2 SCR 418 na s. 489. Citováno z Fredman, S. *Antidiskriminační právo*. Přeložila Tereza Kodičková. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007, s. 16.

¹⁵ Viz např. odlišná stanoviska soudkyně Elišky Wágnerové v nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 16/04 a nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 1/08.

¹⁶ Viz *kategorický imperativ* v díle Immanuela Kanta *Základy metafyziky mravů*, z něhož ve svých rozhodnutích Ústavní soud čerpá.

2. Cíle, kterých se poskytovatelé zboží a služeb snaží dosáhnout

Slevy a snížené ceny pro určité ohraničené skupiny spotřebitelů se stanovují v zásadě pro následující cílové skupiny:

- 1) Sleva se poskytuje příslušníkům určité skupiny osob, kteří jsou mezi spotřebiteli nedostatečně zastoupeni. Cílem je rozšíření okruhu spotřebitelů o jedince z řad příslušníků skupiny, která službu využívá v menší míře.
- 2) Druhou možností, proč jsou nabízeny slevy z ceny, je zaměření se na skupinu spotřebitelů s obvykle nižšími příjmy nebo vyššími životními náklady než mají ostatní. Takovou skupinou jsou studenti, důchodci, zdravotně postižení a popř. i další osoby s nízkými příjmy.¹⁷

Pro první i druhý případ platí, že se poskytovatel slevou z ceny snaží nalákat co nejvyšší možný celkový počet spotřebitelů. Získá i spotřebitele, kteří by jinak o zboží či službu neměli zájem. Předpokládá se, že spotřebitelé, kteří platí plnou cenu, zboží či službu využijí i přes vyšší cenu.

Legitimním cílem použití dvojích cen je nalákání spotřebitelů a dosahování maximalizace zisku. Vyšší cena se používá typicky pro spotřebitele, o nichž se předpokládá vyšší ochota za službu zaplatit.

3. Přiměřenost (aplikace principu proporcionality)

Legitimní cíl rozlišování musí být ve vztahu k použitým prostředkům v rozumném vztahu přiměřenosti. Na tomto místě se budeme zabývat tím, co se rozumí přiměřeností.

Účelem práva je usnadnit, nikoliv brzdit nebo omezovat přirozený rozvoj společenských vztahů.¹⁸ Proto je z pohledu antidiskriminačního práva možné postihovat pouze cenové rozlišování, které není odůvodněno legitimním cílem a nevyhoví testu proporcionality.¹⁹

Posuzování přiměřenosti spočívá ve vážení.²⁰ Základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody.²¹ Je-li dotčeno více právních

¹⁷ Za nízkopříjmovou skupinu by bylo možné podle statistiky výše příjmů považovat i ženy, ale taková generalizace je problematická, stejně jako označení příslušníků etnické skupiny obecně za jedince s nízkými příjmy.

¹⁸ Viz např. Sobek, T. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008. s 216.

¹⁹ V souladu s ust. § 7 odst. 1 antidiskriminačního zákona totiž diskriminací není rozdílné zacházení, pokud je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

²⁰ Vážení je specifickou formou aplikace principů. Neurčité právní pojmy, jako je přiměřenost či legitimita, je třeba interpretovat prostřednictvím hodnotového základu, který stanoví základní principy. Hodnotovým základem jsou dokumenty kodifikující základní práva, tj. v českém prostředí Listina základních práv a svobod, popř. mezinárodní smlouvy. Význam ústavních práv jako principů má původ ve spojení s principem proporcionality (přiměřenosti), což naznačuje nutné spojení mezi ústavními právy a proporcionalitou. Teorie principů proto nepostačuje jako doktrína ústavních práv, ale promítá se i do zákonného (tzv. jednoduchého) práva. Viz Alexy, R. *The Construction of Constitutional Rights. Law & Ethics of Human Rights*, 2010, Volume 4, Issue 1, s. 24 – 26.

²¹ Test proporcionality, podle něž postupuje Ústavní soud, sestává ze tří stupňů: 1) zda právní úprava sleduje legitimní cíl, který je nezbytný ve svobodné demokratické společnosti; 2) zda je dáno racionální spojení mezi cílem a prostředky vybranými k jeho prosazení; 3) zda existují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivním, popř. by jej zcela vyloučilo. Viz např. nálezy ve věcech uvedených pod sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994 (publikovaný pod č. 214/1994 Sb.), Pl. ÚS 15/96 ze dne 9. 10. 1996 (publikovaný pod č. 280/1996 Sb.), Pl. ÚS 16/98 ze dne 17. 2. 1999 (publikovaný pod č. 68/1999 Sb.), Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (publikovaný pod č. 98/2004 Sb.)

principů (kodifikovaných v Listině základních práv a svobod), pak je třeba zkoumat, zda působí směrem k jednomu výsledku či zda se výsledky, ke kterým směřují, rozcházejí. Pokud se výsledky, ke kterým v konkrétním případě dotčené principy směřují, rozcházejí, nastává teprve skutečná kolize principů, kterou je nutno vyřešit vzájemným poměřováním.²² Princip vyvážení spočívá v tom, že čím větší je narušení (resp. neuspokojení) nějakého principu nebo práva, tím větší význam musí mít uspokojení nějakého jiného principu nebo práva. Přitom některé principy a práva můžeme poměřovat podle jejich významu. Vedle abstraktního významu hodnot (kvality) je možné srovnávat i míru (kvantitu) jejich narušení či neuspokojení. Princip vyvážení řeší kolize tím, že ústupek v míře realizace nějaké hodnoty musí být ospravedlněn (vyvážen) v realizaci nějaké jiné hodnoty.²³ Právní zakotvení základních hodnot a principů nalezneme v ústavě, resp. v Listině základních práv a svobod.

Na jedné straně posuzujeme princip svobody a rovnosti v důstojnosti a právech, resp. právo na začlenění do společnosti na rovnoprávném základě bez neodůvodněného vyčleňování a respekt k lidské důstojnosti, a na druhé straně právo podnikat a provozovat hospodářskou činnost, snahu o ekonomickou efektivitu a maximalizaci zisku, v rámci práva na svobodu podnikání i uplatňování autonomie vůle, jakož i svobodu chovat se nehospodárně. Při vážení je třeba respektovat i premisu, že újma na důstojnosti je závažnější než újma na majetku.

Poskytovatel zboží a služeb má obecně právo zaměřit se na spotřebitele, od nichž očekává nejvyšší zisk. Pokud je však jeho úmyslem definovat speciální cílovou skupinu nebo příslušníky určité skupiny vyloučit, může být jeho jednání v rozporu se zásadou proporcionality.

²² Melzer, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 67.

²³ Viz např. Sobek, T. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008. s 263.

II. Cenové rozlišování na základě konkrétních kritérií

Diskriminace v oblasti poskytování zboží a služeb se typicky objevuje ve formě **odepření přístupu k určité službě či odmítnutí poskytnout určité zboží** (např. odmítání obsluhovat Romy či Vietnamce z důvodu etnicity, zamezení vstupu nevidomého v doprovodu vodícího psa do restaurace, zákaz vstupu s dětmi do kavárny). Rozlišování v podobě neposkytování služby určité skupině spotřebitelů je většinou prakticky neodůvodnitelné, ale vyskytují se i případy, kdy může zacílení na určitou skupinu zákazníků představovat legitimní rozlišování (např. stanovení zvláštních návštěvních hodin sauny či krytého bazénu pro ženy a vyloučení mužů v těchto hodinách).

Cenové rozlišování představuje zvláštní formu rozlišování. V zásadě je možné a dovolené, ale některé jeho formy mohou vykazovat znaky diskriminace. Cenové rozlišování může v některých případech vést až k vyloučení určité skupiny spotřebitelů. Schválně přemrštěně vysoká cena se někdy používá jako prostředek k odepření služby nevídané skupině spotřebitelů (např. stanovení ceny vstupného na místě pro nevidomé na 600 Kč, zatímco ostatní platí 50 Kč.)

1. Rasa, etnicita, národnost

Rasa je v oblasti poskytování zboží a služeb absolutně nepřipustným důvodem rozlišování. Rasová diskriminace spočívá v jakémkoliv rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování, které je založeno na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu.²⁴ Není rozhodující, zda je někdo rasově diskriminován pro skutečný, nebo jen domnělý rasový či etnický původ.²⁵ Národnost v obecném smyslu označuje příslušnost k určité sociální skupině sdílející společný jazyk, kulturní a historický původ, tradice, někdy také prostředí a náboženství.

Nepřímou diskriminaci z důvodu rasy (etnicity) může být určení vstupného do církevních památek v závislosti na kritériu víry, protože nepřiměřeně nepříznivě dopadá např. na japonské, čínské či vietnamské turisty v Evropě. Stejně tak může být diskriminací rozlišování v závislosti na tom, jakým jazykem hovoří potenciální spotřebitelé. Stejně tak může být k vyloučení osob určité rasy, etnicity či národnosti použito kritérium trvalého pobytu (např. služba není poskytována osobám žijícím v lokalitě, která je většinou obývána Ukrajinci).

Zavedení dodatečného vstupného, či vyššího vstupného pro příslušníky určité rasové (etnické) skupiny s cílem vyloučit tyto osoby z možnosti opatřit si zboží či využít služby nemůže obstát, a proto představuje zakázanou diskriminaci. Rozdílná cena se může objevit i ve formě vyžadování úhrady za „klubovou kartu“ či zvláštní členský poplatek pouze po příslušnících určité rasy, etnika či národnosti. Cílem je v tomto případě odradit nežádoucí skupinu spotřebitelů.

Pokud je pro spotřebitele vyznačující se odlišnou rasou, etnicitou či národností určena vyšší cena, jedná se o diskriminaci v rozporu s antidiskriminačním právem.

²⁴ Čl. 1 Vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 95/1974 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace.

²⁵ Při posuzování diskriminace není rozhodující, zda oběť skutečně náleží k znevýhodněné etnické skupině, rozhodující je, že si to o ní myslel ten, kdo se diskriminace dopustil.

Dvojí ceny pro cizince

V českém prostředí byla a stále je v souvislosti s cenovým rozlišováním diskutována otázka dvojíh cen pro cizince. Jedná se o případy, kdy se za totožnou službu účtuje rozdílná cena v závislosti na tom, zda spotřebitel hovoří či nehovoří česky. Cizincům, kteří neovládají český jazyk, se pak účtuje vyšší cena s odůvodněním vyšší kupní síly turistů ze zahraničí. Účelem je stanovení maximální ceny, kterou jsou konkrétní spotřebitelé ochotni zaplatit. Turisté ze zahraničí jsou považováni za skupinu, která disponuje vyšší kupní silou a s ohledem na to je pro ně vyšší cena stále příznivá.²⁶ Generalizace v tom smyslu, že je vyšší cena uplatňována pro spotřebitele z cizí země uplatňována bez ohledu na to, z jak bohaté země pochází, resp. jak bohatý je konkrétně on, je problematická.²⁷

V praxi mohou být dvojí ceny určeny tak, že se cena pro osoby ovládající český jazyk uvede česky. V cizojazyčné verzi – anglické či německé se cena uvede číselně. Ten, kdo ovládá český jazyk, může odhalit informaci o dvojíh cenách, zatímco cizinec, který český jazyk neovládá, má možnost zjistit pouze vyšší cenu, kterou považuje za jednotnou. Cenu je dále možné určit v korunách a současně i vyšší cenu v jiné měně – např. euro, popř. polský zlotý.

V případě, že je vyšší cena stanovena pro skupinu cizinců, kteří jsou mezi spotřebiteli nevítaní, cenové rozlišování vykazuje diskriminační charakter, protože zasahuje do jejich lidské důstojnosti (fakticky se stávají občany druhé kategorie). Tento způsob stanovení ceny je nutné shledat nepřiměřeným, protože zásah do důstojnosti nelze vyvážit právem na svobodu podnikání, ani svobodou poskytovatele chovat se nehospodárně.

Dvojí ceny se objevují při poskytování ubytování v hotelech, poskytování stravovacích služeb v restauracích nebo za taxislužbu. Cenové rozlišování se uplatňuje i při určování vstupného do historických památek. Určení vyšší ceny pro cizince, aniž by s vyšší cenou byla spojena nadstandardní služba (jako např. zajištění servisu v cizím jazyce, který zvyšuje spotřebitelský komfort, ale i náklady na poskytování služby), je nepřiměřené, v rozporu s dobrými mravy, a může představovat i zakázanou diskriminaci. Pokud s vyšší cenou není spojena speciální služba přiměřená vyšší ceně, není možné takové určení ceny považovat za legitimní. Aby poskytnutí zvláštní služby spojené s vyšší cenou vyhovělo požadavku jednání v souladu s dobrými mravy, je třeba, aby byla dodatková služba poskytována v určité kvalitě. Např. komunikaci se zákazníkem v cizím jazyce jen na základní úrovni na hranici porozumění není možné považovat za nadstandardní službu. Ve vztahu ke státním příslušníkům členských států Evropské unie odlišné určení ceny není možné, protože by bylo v rozporu s právem Evropské unie.²⁸ V rámci Evropské unie musí mít příslušníci všech států při využívání služeb a nakupování zboží stejné postavení.

Určení vyšších cen pro cizince, které není spojeno s žádnou speciální službou poskytovanou pouze cizincům, není přiměřené, a je v rozporu s dobrými mravy.

²⁶ Viz např. tisková zpráva Ministerstva financí ze dne 20. října 1998.

²⁷ K rozlišování z důvodu jazyka často docházelo v 90. letech, kdy platily dvojí ceny pro Čechy a cizince. Ceny byly nastaveny pro Čechy tak, aby si tuto službu mohli dovolit, pro cizince pak ve výši, o které se předpokládalo, že jsou ochotni ji zaplatit. V současné době se od této praxe upouští. Použití jazyka jako kritéria rozlišování by mohlo představovat diskriminaci z důvodu národnosti a po vstupu České republiky do Evropské unie by se v případě státních příslušníků členských států Evropské unie jednalo o porušení evropského práva.

²⁸ Ust. čl. 18 a 56 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Rozlišování mezi českými občany a občany jiných členských států Evropské unie je v rozporu s evropskými právy.

Určení vyšší ceny pro cizí státní příslušníky s cílem omezit nevídané spotřebitele zasahuje do lidské důstojnosti a proto je diskriminační.

Požadavek zaplacení vyšší ceny vstupného za prohlídku historické památky vedenou v cizím jazyce je legitimní a nejedná se proto o diskriminaci.

2. Pohlaví, pohlavní identifikace, rodičovství, sexuální orientace

Pohlaví a sexuální orientace jsou důvody, které můžeme nalézt výslovně uvedené ve výčtu ust. § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona. Pohlavní identifikace a rodičovství, resp. těhotenství, mateřství nebo otcovství, jsou dodatkovými důvody, které se pro účely antidiskriminačního práva považují za pohlaví (v souladu s ust. § 2 odst. 4 antidiskriminačního zákona). Protože na sebe tyto důvody navazují a mohou se i vzájemně překrývat, bude o nich pojednáno ve společné kapitole.

Cenové rozlišování založené na pohlaví v oblasti přístupu ke zboží a službám se zavádí z následujících důvodů:

- 1) aby povzbudila větší účast příslušníků či příslušnic nedostatečně zastoupeného pohlaví (např. tělocvičny),
- 2) aby povzbudila větší účast příslušníků či příslušnic jednoho pohlaví za účelem přilákání většího množství osob opačného pohlaví (např. kluby),
- 3) praxe má vynahradit větší množství času stráveného poskytováním služby ženám nebo mužům nebo případně větší ochotu žen či mužů zaplatit (např. za úpravu vlasů).

Z výše uvedené kategorizace vyplývá, že všechny případy rozdílného určení cen služeb pro ženy a muže, není možné posuzovat podle stejných měřítek, ale je třeba vzít v úvahu povahu a specifika poskytování jednotlivých typů služeb.

Taneční kurzy

Pořadatelé základních tanečních kurzů (určených tradičně pro tanečnický a tanečnice ve věku 16 let) často stanovují ceny odlišně pro dívky a pro chlapce s ohledem na to, že dívky v tomto věku mají o taneční hodiny větší zájem než chlapci, což se projevuje převyšující poptávkou na straně dívek ve srovnání s chlapci. Protože se v základních tanečních kurzech realizuje společenský párový tanec, určení rozdílných cen má vyrovnat nepoměrně nižší počet chlapců ve srovnání s počtem dívek, které mají o taneční kurzy zájem.

Protože se cenové rozlišování používá k nalákání většího počtu chlapců za účelem vyrovnání jejich počtu s dívkami, tento cíl je nutné shledat legitimním. Na druhou stranu existují i jiné způsoby, jak vyrovnat počet chlapců a dívek v tanečních, např. stanovením slevy pro přihlášené páry v kombinaci s cenovým zvýhodněním pro chlapce.

Stanovení rozdílných cen tanečních kurzů v závislosti na pohlaví zájemců a zájemkyň sleduje legitimní cíl ve formě vyrovnání účastníků obou pohlaví, protože

v kurzech se realizuje především párový tanec, pro který je potřebné dosáhnout vyváženého počtu mužů a žen.

Seznamky

Poskytovatelé služeb, které mají sloužit k seznámení, v některých případech nabízejí slevy osobám jednoho pohlaví za účelem nalákat je ve vyšším počtu k využívání této služby. Sleva je v těchto případech legitimní, pokud slouží k nalákání vyššího počtu osob příslušejících k nedostatečně zastoupenému pohlaví. Slevy jsou obecně legitimní, pokud slouží k vyrovnání počtu mužů či žen.

Poskytování slev za účelem vyrovnání počtu zákazníků a zákaznic, je legitimní.

Kadeřnické a kosmetické služby

Při poskytování kadeřnických a kosmetických služeb se často stanovuje cena v závislosti na pohlaví spíše než na náročnosti výkonu, či času stráveném při poskytování služby. Rozdílné určení cen zřejmě spočívá v předpokladu, že ženy mají mnohem častěji vlasy, jejichž úprava zabere více času. Zároveň se využívá i větší ochoty žen za tuto službu zaplatit.

Kosmetické služby tradičně využívají ženy v mnohem vyšší míře, než muži, a proto se někteří provozovatelé uchylují ke stanovení slev pro muže, aby navýšili počet spotřebitelů využívajících tento druh služby.²⁹

Stanovení rozdílných cen pro ženy a muže při poskytování kadeřnických a kosmetických služeb není diskriminací, protože sleduje legitimní cíl ve formě rozšíření okruhu spotřebitelů a nezasahuje do důstojnosti.

Tělocvičny, fitcentra

Cenové rozlišování při poskytování těchto služeb je legitimní, pokud slouží k nalákání vyššího počtu osob toho pohlaví, jehož příslušníci nebo příslušnice jsou mezi spotřebiteli méně zastoupeni, a tím se snaží získat celkově vyšší počet spotřebitelů.³⁰

Trénink a výuka tradičně mužských/ženských sportů

Cílem poskytnutí slev pro ženy (muže) je nalákat příslušnice (příslušníky) nedostatečně zastoupeného pohlaví a proto vede spíše k prohlubování než k odepření práva na rovné zacházení. Stanovení odlišné ceny je legitimní, a proto nepředstavuje diskriminaci v rozporu s právem. V případě, že by vyšší cena měla sloužit k odrazení mužů či žen, určení rozdílných cen by bylo v rozporu s antidiskriminačním zákonem.

Fotbalová utkání

Provozovatelé za účelem zvýšit počet návštěvníků a návštěvnic nabízejí volné nebo zlevněné vstupenky na fotbalová utkání pro ženy a děti. Muži tvoří tradiční základnu příznivců fotbalu, a proto jejich účast není nutné nijak podporovat. Sleva pro ženy

²⁹ Podle některých názorů je určení vyšších cen kadeřnických a kosmetických služeb pro ženy disproporční a problematické s ohledem na průměrně nižší příjem žen a očekávání spojené s péčí žen o úpravu zevnějšku.

³⁰ Ženy ale nesmí sloužit jako lákadlo pro muže, aby je muži mohli pozorovat při cvičení. Taková praxe by mohla představovat obtěžování v rozporu s antidiskriminačním zákonem.

slouží k tomu, aby se nalákal vyšší počet příznivkyň (a tím i celkově vyšší počet osob v publiku), případně aby přišly celé rodiny i s dětmi.³¹

Protože účelem poskytnutí slevy je nalákání vyššího počtu osob nedostatečně zastoupeného pohlaví, je takové použití slev legitimní a proto se nejedná o diskriminaci.

Sleva pro členy klubu, vstupné, které má odradit spotřebitele

System členských slev či nastavení neúměrně vysoké ceny na místě může sloužit jako zastírací prostředek k vyloučení příslušníků/příslušnic nevítaného pohlaví.³² Totéž se týká stanovení vstupného např. pro homosexuály a osoby identifikující se s opačným pohlavím. Jedná se o případy stanovení ceny vstupného např. pro homosexuály a transsexuály na místě ve výši 300 Kč, zatímco ostatní neplatí nic. Účelem je eliminovat osoby, které nejsou mezi spotřebiteli vítány. Účel stanovení vstupného postrádá odůvodnění legitimním cílem a představuje zásah do lidské důstojnosti, protože považuje celé skupiny spotřebitelů za méně hodnotné a proto nevítané mezi příjemci služeb. Poskytovatel služby není oprávněn tímto způsobem ovlivňovat skladbu zákazníků.

Stanovení vyšší ceny pro příslušníky skupiny spotřebitelů, kteří jsou mezi příjemci služby nevítaní, za účelem jejich eliminace, vede k narušení důstojnosti a představuje diskriminaci v rozporu s antidiskriminačním zákonem.

Slevy pro rodiny s dětmi

Do oblasti cenového rozlišování spadají i cenová zvýhodnění pro rodiny s dětmi. Objevují se i slevy pro rodiče na mateřské a rodičovské dovolené. Rozlišování nepředstavuje diskriminaci bezdětných, protože není způsobilé zasáhnout jejich důstojnost. Rodiny s dětmi by některých služeb vůbec nevyužívaly, pokud je jim nabídnuta rodinná sleva, jedná se o zacílení na menšinové zákazníky, a proto je rozlišování legitimní.

Poskytování slev pro rodiny s dětmi není diskriminací v rozporu s antidiskriminačním zákonem.

Kočárky a další pomůcky sloužící pro děti

Protože se za diskriminaci z důvodu pohlaví považuje i diskriminace z důvodu rodičovství, nebylo by přiměřené vyžadovat zvláštní platby za možnost vstupu s kočárkem, dětskou sedačkou či další pomůckou sloužící pro děti. Opatření ve formě vyžadování poplatků za tyto pomůcky by neodůvodněně zatěžovalo rodiče a vedlo tak k jejich nepřijatelné nepřímé diskriminaci.

3. Věk

Věk je specifickým důvodem rozlišování, mění se v čase a nepředstavuje v zásadě nezměnitelnou charakteristiku, jako ostatní zakázané důvody. U mladších jedinců lze předpokládat, že v budoucnu dosáhnou vyššího věku. Totéž ale neplatí o starších.

³¹ V některých případech se tohoto opatření používá ke snížení nebo zabránění řádění fotbalových výtržníků. Přítomnost žen a dětí má odradit agresivní fanoušky od realizace agresivního chování.

³² To se netýká samotné existence klubů či sdružení vzniklých jako realizace práva na sdružování. Na základě tohoto práva samozřejmě mohou vznikat čistě mužská či ženská sdružení.

Starší věk je v tomto směru nezměnitelný (na rozdíl od mladšího). Antidiskriminační právo nechrání věk člověka jako takový, ale právě takový věk, který s sebou přináší znevýhodnění a který způsobuje zvláštní zranitelnost svých nositelů. Aplikace věku jako diskriminačního důvodu je velmi závislá na kontextu. Možnosti odůvodnění rozdílného zacházení na základě věku jsou širší než na základě jiných zakázaných důvodů. V povaze jednotlivých diskriminačních důvodů existují rozdíly, a proto je nutné diferencovat i mezi možnostmi odůvodnění.

Slevy pro starší osoby

Osoby ve vyšším věku se považují za skupinu osob s průměrně nižšími příjmy, než jakých dosahují ostatní členové společnosti, proto je poskytování slev této skupině v zásadě možné a dovolené. A to i přesto, že jednotlivci toto pravidlo nemusí naplňovat. Na druhou stranu neexistuje povinnost výhody pro starší osoby poskytovat. Rozhodnutí záleží na poskytovateli zboží či služby.

V případě, že je cena služby nastavena tak, aby mohl služby využít co nejvyšší počet spotřebitelů, je nižší cena pro osoby ve vyšším věku legitimní ve vztahu k cíli, kterého se snaží dosáhnout.

S ohledem na to je legitimní poskytovat služby starším občanům za zvýhodněných podmínek. Pokud např. platí, že starší osoby při využívání služeb mobilních operátorů ve větší míře využívají volání a nikoliv posílání SMS či MMS zpráv, je legitimní, že se jim s ohledem na věk stanoví tarif zvýhodňující volání. V případě, že je starším osobám nabízen i standardní tarif, který není omezen věkem, je tato metoda přiměřená vzhledem k dosahovanému cíli.

Slevy pro děti, studenty a mladší osoby

Studenti věnují velkou část svého času přípravě na budoucí povolání, a proto se většinou nezabývají výdělečnou činností. Tvoří tak skupinu spotřebitelů, kteří mají zpravidla nižší příjmy. Zároveň ale představují skupinu, která bude v budoucnu dosahovat nadprůměrných výdělků (zvláště, pokud jde o vysokoškoláky). Poskytovatelé zboží a služeb si nabízením slev pro studenty tvoří budoucí klientelu.

Studentské výhody jsou zpravidla poskytovány pouze do určitého věku (26 let) bez ohledu na trvajících status studenta. Stanovení horní věkové hranice je taktéž nutné požadovat za legitimní, protože v takto určeném věku by zpravidla měli studium mít již ukončené.

Ze stejného důvodu jako studentům jsou poskytovány slevy osobám mladšího věku, protože se předpokládá, že pokud již vydělávají, není tomu tak po dlouhou dobu, a proto nedisponují nashromážděným majetkem ve velkém rozsahu, jejich kupní síla je proto limitována. Sleva pro mladé slouží ke zpřístupnění zboží či služeb vyššímu počtu spotřebitelů.

Na mladé spotřebitele jsou podobně jako na starší cíleny některé slevy v závislosti na jejich preferencích. Mobilní operátoři poskytující tarify pro mladé spotřebitele často cenově zvýhodňují posílání SMS zpráv, protože mladí spotřebitelé preferují využívání této služby ve vyšší míře, než je tomu u starších.

Nižší ceny pro děti slouží k menšímu zatěžování rodičů, kteří mají v úmyslu využít služby spolu s dětmi. Děti samotné většinou nedisponují žádným vlastním majetkem,

a proto metoda směřuje spíše na rodiče, aby se nezdráhali využít služeb spolu s potomky a přítomnost dětí nevedla k neúměrnému zatížení rodin s dětmi, což by bylo důvodem k nevyužití služby.

Zvláštní případ slevy pro děti představuje nabízení dětských jídel v restauracích. Jedná se typicky o menší porce jídla za nižší cenu. Dětská jídla pak zpravidla nejsou nabízena dospělým. Nabízení dětských jídel spíše než znevýhodnění dospělých představuje výhodu (slevu) pro rodiče, která je legitimní a možná, a proto se nejedná o diskriminaci.

Další slevy závislé na věku

V konkrétní oblasti se objevila metoda poskytování slev v procentních bodech v závislosti na tom, kolik je spotřebiteli let (spotřebitel, kterému je např. 40 let dostane slevu 40 %). Způsob poskytování slevy je z pohledu antidiskriminačního práva neutrální, nezasahuje do důstojnosti osob, a proto je legitimní.

Problémem by i v oblasti rozlišování z důvodu věku bylo stanovení ceny, která má odradit určitou skupinu nežádoucích spotřebitelů. Podobně jako ve výše uvedených případech se může jednat o zastírací manévr, jehož účelem je neodůvodněné vyloučení nevíтанých zákazníků.

Stanovení vyšší ceny služby za účelem vyloučení nevíтанé skupiny spotřebitelů ohraničené určitým věkem zasahuje do důstojnosti osob, a proto se jedná o nepřípustnou diskriminaci.

4. Zdravotní postižení

Zdravotní postižení je z pohledu antidiskriminačního práva sociálním fenoménem. Problémy, s nimiž se zdravotně postižení setkávají, nespočívají jen v poškození zdravotního stavu, ale i ve společenských překážkách a překážkách týkajících se okolního prostředí. Zdravotně postiženým se neodůvodněně přisuzuje nižší výkonnost a schopnost účastnit se společenského života. Antidiskriminační právo se zdravotně postiženým snaží zajistit všestranné aktivní zapojení do života společnosti. Rovné zacházení se tak nezaručuje pouze potřebným (tj. osobám s určitou mírou poškození zdravotního stavu, která vyžaduje kompenzaci), ale všem osobám potenciálně ohroženým diskriminací.

V oblasti cenového rozlišování se osoby se zdravotním postižením považují za skupinu, která má z důvodu poškození zdravotního stavu nižší příjmy, a vyznačuje se v zásadě i vyššími životními náklady, které jsou nutné ke kompenzaci zdravotního postižení. Z těchto důvodů jsou jim poskytovány nejrůznější slevy. Zdravotně postižení dále využívají různých kompenzačních pomůcek, jako je invalidní vozík, či asistenční pes. S ohledem na charakter těchto pomůcek jako součástí osob se zdravotním postižením není možné vyžadovat zvláštní platby za psy či invalidní vozíky. Vyžadování zvláštních plateb za kompenzační pomůcky by neodůvodněně nepříznivě dopadalo na osoby se zdravotním postižením a mohlo by vést k nepřímé diskriminaci zdravotně postižených.

Poskytování slev zdravotně postiženým je legitimní a nepředstavuje diskriminaci. Na druhou stranu neexistuje povinnost slevy poskytovat. Stanovení slev je na zvážení poskytovatele.

Osoby se zdravotním postižením mají nárok na aktivní vytváření podmínek respektujících jejich odlišnou situaci. Vyžadování zvláštních plateb za invalidní vozík či asistenčního psa je nepřímou diskriminací v rozporu s antidiskriminačním zákonem.

Bezplatná přeprava psů doprovázejících zdravotně postižené

Úplně nebo prakticky nevidomí mají nárok na bezplatnou přepravu vodících psů, pokud je nedoprovází průvodce.³³ Uvedená úprava koresponduje s pojetím, podle něhož je vodící pes chápán jako nepostradatelná součást osoby se zrakovým postižením, a proto se zakazuje vyžadování speciální platby za psa. Stejnou povahu jako vodící pes pro nevidomé však má i asistenční pes vycvičený pro doprovod osob s jiným než zrakovým postižením, na něj ale zákon ani vyhláška nepamatuje.

Možností využívat bezplatné přepravy psů se realizuje právo na rovnost šancí pro zdravotně postižené, která je zdravotně postiženým zabezpečována právě využitím psa jako kompenzační pomůcky.

5. Náboženské vyznání, víra, světový názor

Příslušnost k náboženství, víře či světónázoru lze rozpoznat ze způsobu chování spojeného s náboženským vyznáním, vírou nebo světónázorem. Jiným znakem může být používání náboženských symbolů ve formě přívěšků nebo způsobu oblékání. Nejproblematictějším určovacím znakem, který může sloužit i k připsání určitého náboženství či nenáboženského světónázoru je vzhled osob a etnické znaky.

V souvislosti s náboženstvím jako kritériem rozlišování se objevilo volné vstupné do církevních památek v závislosti na tom, zda je člověk věřící nebo ne (tj. v našem kulturním prostředí křesťan, resp. katolík). Problematické je samotné zjišťování, kdo je věřící. V souladu s naší tradicí, podle níž je náboženské vyznání výhradně osobní záležitostí.³⁴ Neexistují žádné seznamy ani jiná institucionalizovaná evidence věřících. Proto se příslušnost k náboženství dá v podstatě zjistit pouze prohlášením věřících osob.

V souvislosti s náboženskou vírou je legitimní chránit prostor, který je považovaný za posvátný (tj. chrámy a modlitebny). Přiměřené by proto bylo nepouštění turistů do prostor církevních památek v době konání bohoslužeb, nebo i mimo tuto dobu. Legitimní je i vyžadování určitého oděvu (sejmutí pokrývky hlavy v křesťanských chrámech, omezení vstupu v krátkých kalhotách, zahalení ramen, vyžadování pokrývky hlavy při vstupu do židovských památek, zahalení a sejmutí obuvi při vstupu do muslimských modliteben). Pokud je ovšem objekt zpřístupněn široké veřejnosti a navíc je do něj stanoveno vstupné, rozlišování cen na základě kritéria náboženského vyznání postrádá jakýkoliv smysl.

³³ V souladu s ustanovením § 86 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, se občanům s těžkým zdravotním postižením poskytují mimořádné výhody. Držitel průkazu ZTP/P má v souladu s ustanovením § 31 vyhlášky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, má nárok na mimořádné výhody III. stupně. Podle bodu 3 písm. c) Přílohy 3 k vyhlášce patří mezi mimořádné výhody III. stupně nárok na bezplatnou přepravu vodících psů.

³⁴ V souladu se svobodou kodifikovanou v ust. čl. 15 Listiny základních práv a svobod má každý právo změnit náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

Obdobně není možné výši vstupného do prostor přístupných široké veřejnosti rozlišovat v závislosti na ztotožnění se s určitým světonázorem.

Určení vstupného do veřejně přístupných prostor v závislosti na náboženském či nenáboženském světonázoru návštěvníka vykazuje znaky neodůvodněné nepřipustné diskriminace.

6. Státní příslušnost

Antidiskriminační zákon výslovně nezmiňuje státní příslušnost jako zakázaný důvod rozlišování. Právo Evropské unie vyžaduje rovnost na základě státní příslušnosti v čl. 18 Smlouvy o fungování Evropské unie. Tento článek se vztahuje pouze na občany členských států Evropské unie a působí pouze v přeshraničních situacích v rámci Evropské unie (tj. situacích, v nichž dochází k pohybu osob mezi členskými státy). Zákaz omezení volného pohybu služeb v rámci Evropské unie stanoví přímo použitelné ust. čl. 56 Smlouvy o fungování Evropské unie. Diskriminaci z důvodu státní příslušnosti následně zapovídá i ust. § 12 zákona o volném pohybu služeb.³⁵

Státní příslušnost se v některých případech může stát záminkou pro zastření diskriminace z důvodu rasy, etnicity, či národnosti. Takové použití kritéria státní příslušnosti je v rozporu s antidiskriminačním zákonem. Státní příslušnost figuruje i při určení dvojích cen pro cizince, jak o něm bylo pojednáno výše.

Zastřeným důvodem pro rozlišování z důvodu státní příslušnosti může být i kritérium trvalého pobytu. Pokud je skupina návštěvníků, kteří nemají v místě trvalý pobyt, a proto musí platit vyšší vstupné, tvořena turisty z jiných členských států Evropské unie, je rozlišování z důvodu trvalého pobytu diskriminací z důvodu státní příslušnosti v rozporu s evropským právem.³⁶

Cenové rozlišování v oblasti přístupu ke službám v závislosti na státní příslušnosti spotřebitelů v rámci Evropské unie je v rozporu s evropským právem.

7. Trvalý pobyt

Kritérium trvalého pobytu pro přístup ke službám je relativně běžným kritériem. Rozlišování z důvodu trvalého pobytu by bylo nepřipustné, pokud by byl trvalý pobyt záminkou pro rozlišování na základě zakázaného důvodu dle antidiskriminačního zákona,³⁷ popř. státní příslušnosti občanů členských států Evropské unie.³⁸

³⁵ Zákon č. 222/2009 Sb., o volném pohybu služeb.

³⁶ Viz rozsudek Soudního dvora ES ze dne 15. března 1994, ve věci C-45/93, *Komise v. Španělské království* [1994] ECR I-00911, rozsudek Soudního dvora ES ze dne 16. ledna 2003, ve věci C 388/01, *Komise v. Itálie* [2003] ECR I-00721.

³⁷ Diskriminaci z důvodu etnického původu může představovat stanovení vyššího vstupného pro osoby s trvalým pobytem ve vyloučené lokalitě obývané především Romy.

³⁸ Nejvyšší správní soud shledal nezákonným rozlišování z důvodu trvalého pobytu, kterého se dopouštěly obce, popř. organizace obcemi zřízené. Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. března 2007, čj. 4 As 63/2005-69, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. prosince 2006, čj. 1 As 14/2006-68, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. února 2008, čj. 3 As 67/2007-54.